

Česko-lužický věstník

číslo 10 / říjen 2014

ročník XXIV

Jak lehce se to spí

Jurij Chěžka (1937)

kak lochko so to spi
hdyž zrudny wosud serbskoh luda
ći na wutrobje leži
nichtó će njemyli

jak lehce se to spí
když smutný osud národa
na srdci ti leží
nikdo tě neruší

sym sam a sam a zaso sam
a wokoło hdyž pohladam
wšo prózdne něčeho wšak poľne
štož prajić sebi njewěrju
štož widžeć njemóžu
štož do myslíčkow moka
tak mócnje z nócněj ćmu

jsem sám a sám a zase sám
a kolem když se podívám
jen prázdno něčeho však plno
co jmenovat si netroufám
co nikdy nedohlédnu
co k myšlenkám se prodírá
silně skrz noční tmu

Timo Meškank (2002)

kak lochko so to spi
hdyž wšitko wotpaduje
štož naju přičahuje
do móžnoh' žiwjenja

jak lehce se to spí
když všechno opadává
co ještě svádí nás dva
k možnému životu

kak slódko so to spi
hdyž wšitke zhromadnosće
su naraz jenož kosće
bjez mjasa zawjazka

jak sladce se to spí
když ze všech sounáležitostí
zbývají náhle jenom kosti
bez těla závazků

kak ćopło so to spi
hdyž wšitka horcota
kiž naju wjazala
je dodna spalena

jak teple se to spí
když všechen žár
který nás poutal
vyhořel do základů

Lužickosrbský kostel, Chotěbuz.
Foto archiv.

Ze sbírky Jurije Chěžky *Serbska poezija 22* (Budyšin 2002) a Tima Meškanka *pój do rejki...* (Berlin 2002) přeložil Radek Čermák. Redakčně upraveno. Text Tima Meškanka nese v originále název „k wopomnjeću na“ („v upomínku na“). Jurij Chěžka před 70 lety zmizel v dnešním Srbsku.

Z DOMOVA

➤ (SN 13. 8.) **Sbírka v Lužici na pomoc po loňských povodních v Ústeckém kraji vynesla 44305,50 eur.** Šek předal v Ústí nad Labem lužickosrbský poslanec saského parlamentu Hajko Kozel, který sbírku inicioval. Získané prostředky budou použity na obnovu Domu dětí a mládeže tamtéž.

➤ (KP 14. 9., SR 24. 9., <http://idobnet.cz/uzicti-srbove-zavitaji-do-srbska-u-berounky/>) **Obec Bóšicy (Puschwitz) nedaleko Chróscíc navázala partnerství se Srbskem v okrese Beroun.** Obec Srbsko má zájem o užší styky s Lužicí proto, že kněžna Ludmila, která v závěru svého života pobývala na Tetině u Srbska, byla podle jedné z legend srbského původu. Svátek sv. Ludmily (16. září) si proto zvláště připomínají také lužickosrbští katolíci a křesťané. V sedmdesátých letech minulého století jí byl např. zasvěcen domov důchodců ve Swinjarni.

➤ (SR 2. 10., vlada.cz, fondbudoucnosti.cz) **Saský ministerský předseda Stanisław Tilich navštívil Českou republiku** v rámci oslav Dne německé jednoty a 25. výročí vycestování občanů NDR přes ČSSR na Západ. Setkal se mimo jiné s předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou a prezidentem Milošem

Premiér Sobotka se setkal s ministerským předsedou Svobodného státu Sasko Tillichem, 1. října 2014. Foto vlada.cz.

Zemanem. Se Sobotkou se Tilich setkal už potřetí a tématem jejich rozhovoru byla například společná dopravní infrastruktura. Se Zemanem se Tilich sešel poprvé a společně navštívili mezinárodní putovní výstavu „Nucená práce - Němci, nuceně nasazení a válka“ v Královském letohrádku na Pražském Hradě, nad kterou převzali záštitu prezident ČR a SRN.

Z HORNÍ LUŽICE

➤ (SN 22. 8.) **Letos 21. srpna se poprvé konal Den Horní Lužice.** V budyšínském a zhořeckém okrese v Německu, v hornolužické části braniborského okresu Oberspreewald-Lausitz-Kreis a ve zhořeckém a lubáňském okrese v Polsku se do akce zapojilo různými akcemi 70 obcí. Organizátoři chtějí opakováním tohoto svátku i v příštích letech vytvořit tradici a doufají, že pomůže regionu lépe se prezentovat i za svými hranicemi. V týdně okolo 21. srpna proběhla řada akcí v menších

i větších sídlech Horní Lužice, které představily kulturu, kroje, kuchyni i nářečí Horní Lužice. Prezentováni byli i Lužičtí Srbové: ukázky z lužickosrbské literatury byly předneseny 24. srpna v Miłočicích u Krabatova kamene, v Kunnerwitz (okr. Zhořelec) se konal fotbalový zápas Hornolužické ligy proti srbskému národnímu mužstvu, v nově opraveném zámku v Łagowě u Zhořelce se pak uskutečnila německo-polsko-lužickosrbská slavnost.

➤ (KP 24. 8.) **25. srpna se konala v Lužickosrbském ústavu v Budyšíně přednáška diplomovaných informatiků Bernharda Baiera z Pančic-Kukowa a Wita Bejmaka z Radworu na téma Morfologický generátor hornolužické srbštiny a možnosti jeho uplatnění.** Generátor lze podle nich využít především k pravopisné a mluvnické kontrole či k sestavení slovníku flexe pro hornolužickosrbské texty.

➤ (SN 26. 8.) **Na internetu (www.soblex.de) je dostupný dvojjazyčný lexikon Soblex.** Umožňuje vyhledávat slova jak hornolužickosrbská, tak německá, přičemž se hesla připadající v úvahu zobrazují paralelně (synopticky) v obou jazycích. Lexikon zájemcům pomůže při kontrole lužickosrbsky napsaného textu.

➤ (SN 26. 8., 1. 9.) **V lužickosrbských školách přivítali prvňáčky.** Přihlásil se dostatek žáků, vyučování v horní lužické srbštině tedy bude probíhat ve všech školách, tak jako v loňském školním roce. V Delanech nastoupilo 27 prvňáčků, do lužickosrbské základní školy v Budyšíně 41, v Chróscicích pouze deset, v Pančicích-Kukowě je ve dvou prvních třídách 31 žáků. Nejvíce dětí nastoupilo v Radworu, kde 53 žáky rozdělili do tří paralelních tříd. Budyšínskou lužickosrbskou vyšší školu bude navštěvovat 27 studentů v jedné třídě, ve Worklecích 31 žáků, proto je mohou rozdělit do dvou menších skupin, v Radworu bude vyšší stupeň studovat 26 a v Ralbicích 20 žáků. Na lužickosrbském gymnáziu v Budyšíně je 60 studentů ve třech třídách. Do lužickosrbských škol se hlásí jak děti znalé lužické srbštiny, tak ty, které zatím hovoří pouze německy a lužickosrbsky se naučí teprve ve škole.

➤ (SN 29. 8., SN 12. 9.) **Vzpomínkový večer ve Smolerově knihkupectví v Budyšíně byl věnován Marji Krawcec.** Básnířka a publicistka, která zemřela letos v dubnu, si připomněli její přátelé, příbuzní i čtenáři, se vzpomínkami vystoupili například Kito Lorenc, Róza Domašcyna nebo učitel Marji Krawcec z Worklec Jandytar Hajnk. Setkali se na avíru doprovázel Jan Cyž. **11. září se konalo autorské čtení Jurije Koča z jeho knihy vzpomínek „Wětrnik na třěše“**, která nedávno vyšla v Lidovém nakladatelství Domowina.

➤ (SN 1. 9.) **Spolek Pawk oslavil 20 let půso-**

bení. Lužickosrbský mládežnický spolek byl založen v roce 1994. Během posledního srpnového víkendu se návštěvníci mohli zúčastnit několika dílen a kulturních akcí, například koncertu skupiny Con-tact, součástí byla i sportovní utkání různých lužickosrbských spolků.

➤ (SN 5. 9.) **Spolek pro lužickosrbskou kulturní turistiku propaguje srbštinu v Lužici prostřednictvím cestovního ruchu.** Spravuje již 500 km dlouhou cyklostezku „Serbske impresije“ a nyní se zaměřuje na Slesko. Spolupracuje i s dalšími kulturními a na turismus zaměřenými organizacemi. V následujícím roce připravuje také dvojjazyčné tabule, letáky a brožury. Lužickosrbské turistické cíle a trasy mezi nimi můžete vyhledat na stránkách www.tourismus-sorben.com, které spolek spravuje a průběžně doplňuje i v obou lužických srbštinách.

➤ (KP 7. 9.) **Pokračuje vyšetřování ohledně demonstrace proti těžbě kaolínu, která proběhla v Róžantu 20. února tohoto roku.** Demonstrace nebyla podle německých zákonů řádně nahlášena úřadům.

➤ (KP 7. 9.) **28. srpna odpoledne, v nezvyklou dobu, se na hodinu rozezněly všechny zvony radworského kostela.** Na věži se totiž sešlo patnáct odborníků na zvonění ze všech spolkových zemí východního Německa, kteří absolvovali seminář ve Smochčicích. Mezi nimi byl i Arnold Rišler, který roku 2006 navrhl melodie šesti radworských zvonů.

➤ (SN 12. 9., KP 14. 9.) **V Hórkách vzpomínali na katolickou Lužickou Srbku židovského původu Hanku Šěrcec, která se stala obětí nacismu a v Hórkách byl 12. září na její památku zasazen tzv. kámen zmizelých (Stolperstein, lužickosrbsky *plasternak kopolak*, obojí v překladu přibližně „zakopávací /dlažební/ kámen“), vůbec první s textem v lužické srbštině.** Hanka (Annemarie) pocházela z židovské rodiny Kreidelů původem z Čech. Nemanželské dítě adoptovali Šěrcovi z Hórek. Hanka přestoupila na katolickou víru a vyrostla v lužickosrbském prostředí, každodenně nosila lužickosrbský kroj. Roku 1937 se však přiznala ke svému židovskému původu, proto musela nosit žlutou hvězdu a snášet četná omezení: bylo jí zakázáno navštěvovat katolické bohoslužby či používat veřejnou dopravu. Roku 1942 byla zatčena v Drážďanech a navzdory snahám pěstounky o její záchranu brzy poté zmizela kdesi v Polsku. Kámen zhotovil Gunter Demnig, celou akci iniciovala Jěwa-Marja Elic, majitelka statku, na němž kdysi Hanka žila. Vzpomínkové akce se zúčastnilo přinejmenším 250 lidí, mezi nimi žáci chróscické základní školy a worklečské vyšší školy. Dorazili také někteří politici, např. předseda Domowiny Dawid Statnik. Mnozí Lužičtí Srbové položili k pomníku květiny nebo zapálili svíci.

➤ (SN 15. 9.) **Hudební skupina Přezpólni,** založená před devíti lety, zahájila v neděli 14. září štafetu podzemních koncertů, orga-

nizovanou Nadací lužickosrbského národa. Zpěváky doprovázely na housle Jadwiga Kaulfurstová a její sestra Judith Škodžina, program uváděl a komentoval Fabian Kaulfurst. Skupina si vysloužila od diváků trojitý aplaus.

► (SN 16. 9.) **Ve Wotrowě se o víkend 12.–14. září konala velká slavnost ke konci léta Summer Ending Open Air.** Celkem na akci dorazilo více než 1 000 návštěvníků. Na programu se podílel místní pěvecký sbor spolu s hudebním uskupením mládeže a dětmi ze školky. V rámci oslav se konal také volejbalový turnaj.

► (SN 16. 9.) **Od 22. září do 10. října se v Lužici koná turné autorských čtení z nových knih vydaných v nakladatelství Domowina.** 22. září začal cyklus v Dolní Lužici autorským čtením z nové knihy *Kšet Knut a bur Žur* (Křtek Knut a sedlák Žur) Jurije Kocha. Turné se účastní také Jěwa-Marja Čornakec se svou novou dětskou knihou *Kak je žabka Šlapka spěšnje z wětřikom lečata* (Jak žabka Šlapka letěla s větrem o závod) a Měrka Mětowa s románem pro mládež *Komplot na ptačim kwasu* (Spiknutí na ptačí svatbě).

► (KP 21. 9.) **Na setkání osaměle žijících Lužických Srbů 16. září ve Smochčících pronesl pravoslavný ukrajinský arcibiskup v Berlíně-Braniborsku, Žitči a celém Německu Mikławš J. Dypman-Budyski přednášku o ritech východní církve.** Dnes sedmasedmdesátiletý Lužický Srb Dypman se nazývá podle svého rodného města, ačkoli již mnoho let žije v Berlíně. Dypman se od mládí zajímal o teologii. Po maturitě chtěl studovat orientalistiku, což ale nebylo v NDR možné. Proto odešel do Západního Berlína. V osmdesátých letech přestoupil k pravoslavné církvi. Dnes je v důchodu, nicméně stále občas slouží ortodoxní bohoslužby ve staroslověnině.

► (SN 22. 9.) **Ve Wojerecích byl v pátek 19. září odhalen pomník, který slouží jako připomínka rasistického pogromu spáchaného neonacisty na cizincích v září roku 1991.** Převážně mladiství pravicoví extremisté tehdy napadli nejdříve vietnamské obchodníky na náměstí, později domov pro dělníky a domov pro utečence. Útočníků bylo několik stovek a policie nebyla s to útoky zastavit. Pomník vytvořila sochařka Martina Kohrmosevová-Muellerová z Wulkého Ždžaru. Brána se skleněnou duhou symbolizuje naději na nový začátek a nový život, toleranci a přátelství.

► (SR 24. 9.) **Nejvyšší správní soud v Budyšině bude ve věci žaloby proti rozšíření uhelného dolu Wochozy (Nochten) nejprve zjišťovat, zda je kolektivní žaloba svazu „Strukturna změna nětko – žane Wochozy II“, BUND a Greenpeace vůbec právně možná.** Právní zástupkyňe žalující strany upozornila, že řízení může trvat i několik let, a doporučila, aby lidé zatím neprodávali své nemovitosti v dotčeném území.

► (SR 25. 9., 7. 10.) **Po dlouhé těžké nemoci zemřela Weronika Malinkowa.** Bylo jí 54 let.

V roce 1991 založila s manželem v Budyšině lužickosrbskou restauraci Wjelbik v bývalém klubu lužickosrbského souboru (SLA). Příznačným pro ni byl osobní přístup k hostům a vysvětlování osobitostí lužickosrbské kultury. Krátce před její smrtí **budyšínská městská rada rozhodla, že jí propůjčí čestný odznak města Budyšina za zásluhy o lužickosrbské záležitosti.** Podle budyšínských radních je díky jejímu úsilí lužickosrbská kultura viditelnější součástí kulturní identity Budyšina.

► (SN 26. 9.) **V Grodku proběhl domácí filmový festival LAUSITZiale.** Jeho hesly byly práce, život a budoucnost. Ve filmovém dokumentu představili Siegmara Schulza a Joern Hirsch životní zásluhy srbské umělkyně Irmgard Kulejowé a její kresby a malby věnované Lužici. Také byly promítnuty krátké epizody ze všedního života z Dubrawy a Čorné Pumpy.

► (SR 4. 10.) **Novým předsedou Svazu lužickosrbských umělců byl zvolen hudebník a herec István Kobjela.** Spolu s ním bylo zvoleno i celé nové vedení, každý z jeho členů bude mít na starost jedno umělecké odvětví. Dosavadní předseda Benedikt Dyrlich, který vedl Svaz téměř 20 let, už nekandidoval, ale bude se jako člen vedení věnovat literatuře.

► (SR 6. 10.) **Slepo bude mít od 1. listopadu první lužickosrbskou evangelickou farářku. Stane se jí Jadwiga Malinkowa z Budyšina.** Bude to zároveň její první farářské místo. Představí se na posvícení o poslední říjnové neděli.

Z DOLNÍ LUŽICE

► (NC 30. 7.) **Mladá bioložka vyvinula efektivní metodu renaturace.** Christina Grätzová a její společnost Nagola Re GmbH postupně obnovuje krajinu poškozenou těžbou. V okolí Janšojc se jí podařilo vytvořit krajinu rozkvetlých luk, které připomínají francouzskou Provence. Pomáhá tak původním rostlinným druhům k návratu na území poškozené těžbou. Na renaturované území se postupně naváží posekaná tráva (na 1 ha je potřeba tráva ze 3–10 hektarů). Ta je pak pokryta vrstvou zeminy z výsypek a oseta připraveným osivem. Společnost Nagola Re GmbH má vlastní semenářský program, ve svých prostorách třídí, čistí a suší nasbírané osivo, část osiva je určena na prodej.

► (NC 6. 8.) **V Malém Bóžemysli u Baršce (Forst) uspořádali letní jazykový tábor.** Hlavním cílem tábora bylo dát studentům lužické srbštiny možnost používat svůj jazyk i o prázdninách. Na letním táboře se tak sešli mladí lidé z Žylowa, Tšupce, Hochozy a polského Goleniowa. Tábor byl organizován jako každý jiný. Účastníci chodili na výlety a exkurze a po celou dobu mluvili lužickosrbsky. Dokonce natočili krátký film, který by měl být zveřejněn na internetu.

► (NC 27. 8.) **Lidský řetěz spojil dolnolužické Kerkojce s polskými Grabicemi.** Více

než 7 000 lidí z celé Evropy se zde sešlo, aby vyjádřili nesouhlas s další těžbou hnědého uhlí. Podle plánů Vattenfallu by měly být těžbou zničeny vesnice Kerkojce, Wótšowaš a Grabk. Podobný osud zřejmě čeká i polský břeh Nisy. Na polské straně leží cca 1,6 mld. tun hnědého uhlí, které by mohl odtěžit a zpracovat energetický koncern PGE Gubin. Akce pořádaná organizací Greenpeace nebyla jedinou akcí týkající se uhlí. 23. 8. 2014 uspořádali příznivci těžby ze sdružení Pro Lausitzer Braunkohle rodné odpoledne. (Podrobně jsme o této akci informovali již v zářijovém čísle ČLV XXIV/2014/9.)

► (SN 1. 9.) **Na chotěbuzském hřbitově byla odhalena nová pamětní deska Wylemu Nowému.** Nowy byl posledním lužickosrbským farářem v lužickosrbském kostele v Chotěbuzi, kde působil až do své smrti v roce 1933.

► (NC 3. 9.) **Do dolnolužické srbštiny budou postupně překládány braniborské zemské zákony i metodika k nim.** Zřejmě prvními předpisy, které mají dolnosrbské znění, jsou braniborská ústava a lužickosrbský zákon. Jednotlivá zemská ministerstva budou postupně zveřejňovat své předpisy, popř. metodiku k nim, také v dolnolužické srbštině. Ministerstvo spravedlnosti např. vydalo informační brožuru „Połnomóc za docasne staranje, wótwardowańske a pacientowe póstajenja – Vollmacht für Vorsorge, Pflege- und Patientenverfügung“. Tato metodika informuje, jak je možné uplatnit svá práva v případě nepříznivých životních situací. Překládání právních textů je náročné. Mnohé německé výrazy ani nemají ekvivalent v lužické srbštině, a pokud mají, jsou to málo používaná slova.

► (NC 10. 9.) **17 osobností z Dolní Lužice a Slepska poslalo otevřený dopis švédskému parlamentu a švédskému ministerstvu financí.** Žádají, aby Švédsko v některých ohledech více působilo na svůj státní koncern Vattenfall. Iniciátoři poukazují na skutečnost, že lužickosrbský sídelní prostor již dost trpěl těžbou uhlí. Podle současných odhadů by Vattenfall mohl zůstat v Dolní Lužici nejméně do roku 2060. Kvůli těžbě by docházelo k dalšímu ničení srbských vsí. Přitom lze energii získávat i jiným způsobem než těžbou dolnolužického uhlí. Iniciátoři dopisu zároveň požadují, aby se Vattenfall méně vměšoval do politických záležitostí Braniborska a Dolní Lužice.

► (NC 17. 9.) **V řadě vsí se opět konalo tradiční lapanje kokota.** Vedle vlastní soutěže o prvního, druhého a třetího krále se konal také bohatý doprovodný program. V některých vesnicích pořádali lapanje kokota pro děti, jinde se konaly opakovací kurzy tance. Finalisté z jednotlivých vesnic se utkali ve finále zvaném *superkokot* v Žylowě. Prvním králem se stal Tobias Schönemann ze Žylowa, druhým a třetím jsou Markus Bamer z Wjerbna a Christian Gommula z Běle Wody.

► (NC 24. 9.) **Na místě někdejšího povrchového hnědouhelného dolu Wjelcej-jih (Welzow-Süd) vznikla nová naučná stezka.** V rámci rekultivace zde byla vybudována řada jezírek, mokřadů a luk s příznivými podmínkami pro hnízdění ptáků a dalších drobných živočichů. Stezka měří 10 až 15 km. Výchozí body jsou v místech, kde stávaly vsi Lutobof (Pulsberg) a Klěšník (Wolkenberg) u Grodku. Na rekultivovaném území žije na 100 druhů zvířat.

► (SR 26. 9., 4. 10., 8. 10., 9. 10., welt.de 2. 10., piwarc.wordpress.com 4. 10.) **Výnosnost těžby lužického uhlí je extrémně ohrožena.** Konstatoval to Německý ústav hospodářských studií. Podle názoru odborníků se hospodářská rizika těžby uhlí rok od roku zvyšují. V Lužici těží švédský státní podnik Vattenfall. Likvidace lužických vesnic kvůli těžbě se stala tématem nedávných parlamentních voleb ve Švédsku a nynější švédská vláda (prozatím obecně) slibuje omezení těžby a orientaci na obnovitelné zdroje. Saská ani braniborská vláda se zatím konkrétně nevyjádřila. Mluvčí braniborského ministerstva hospodářství údajně sdělil, že německá energetická politika se bude připravovat v Německu a ne ve Švédsku, čímž

je nastolena otázka, kdo je největším prosozovatelem těžby uhlí v Lužici. Zatím probíhají přípravy smlouvy o přesídlení vesnice Miłorazu a části Slepého. Podepsány mají být v roce 2015. Původně měly být nemovitosti předány Vattenfallu už do dubna 2015, termín už se ale nedá stihnout. Součástí smlouvy má být přestěhování některých památek.

ZE SASKA

► (SN 2. 9.) **Ve volbách do saského zemského sněmu uspěla opět CDU.** Ve všech šesti volebních okresech Horní Lužice zvítězili přímí kandidáti CDU – Patricia Wissel, Alojs Mikławsk, Stanisław Tilich, Frank Hirche, Marko Šiman a Lothar Bienst. Na zemské kandidátce byli zvoleni Kathrin Kagelmannová a Marlon Junge za Levici a Stefan Brangs za SPD. Lužickosrbský poslanec Hajko Kozel za Levici mandát neobhájil.

► (SN 19. 9.) **Dr. Jiří Kuděla, od srpna generální konzul ČR v Drážďanech, navštívil Domowinu.** Předseda Domowiny Dawid Statnik a jednatel Bjarnat Cyž ho v Lužickosrbském domě informovali o aktuální situaci Lužických Srbů a úkolech Domowiny. Jiří Kuděla mimo jiné studoval historii a poli-

tologii. Předchozí čtyři roky byl ředitelem Kanceláře strategie, analýz a plánování Ministerstva zahraničních věcí v Praze.

► (SR 7. 10.) **Redaktorka Lužickosrbského rozhlasu Monika Gerdesowa obdržela Saskou občanskou cenu** pro rok 2014 spolu se třemi saskými spolky. Ceny byly předány v drážďanském chrámu Panny Marie (známé Frauenkirche). Gerdesowa ve svém domě zřídila ubytování pro poutníky (Putniska hospoda) spolu s malou galerií a prostorem pro pořádání kulturních akcí.

► (SR 9. 10.) **Rozpočtový výbor německého spolkového sněmu potvrdil financování Nadace lužickosrbského národa** ve stejné výši jako v roce 2014. Financování závisí na každoročním rozhodnutí spolkového sněmu a zemských sněmů Saska a Braniborska. Aby mohla Nadace fungovat i po roce 2016, je třeba uzavřít novou smlouvu mezi zeměmi a spolkem.

**Ze Serbských Nowin podává
Eliška Papcunová a Jitka Rybolová,
z Nového Casniku Josef Blažek,
ze Serbského rozhlasu Radek Čermák,
z Katolského Posoła Jan Zdichynec.**

TÉMA

V letošním roce si připomínáme 115. výročí narození a 40 let od úmrtí Jurije Wićaze, jehož jméno je ale dnes u nás i v Lužici již téměř zapomenuto. Přesvědčení, že se jedná o jednu z nejvýznamnějších osobností česko-lužickosrbských kontaktů, chceme jej opět připomenout. SPL nyní vyvíjí aktivní snahu o adopci a renovaci jeho hrobu na Olšanských hřbitovech v Praze.

Lužickosrbský všudybyl Jurij Wićaz Marcel Černý

Lužickosrbský novinář, překladatel a polyglot Jurij Wićaz (něm. Georg Lehmann; požíval přídomek Praski, tj. Pražský; 19. října 1899 – 22. ledna 1974) zanechal nesmazatelnou stopu zejména v Praze, v českém kulturním životě a v dějinách lužickosrbsko-českých vztahů. Narodil se v lužickosrbské víscé Špitlu (od roku 1903 je součástí Kamence), od roku 1913 studoval a pracoval téměř nepřetržitě (jen s malou přestávkou v letech 1917–1918) v Praze, od roku 1922 jako zahraniční zpravodaj ČTK (zaměstnan v agentuře Centropress; do fines novinářského řemesla jej zasvětil jeho spolubydlící z Lužického semináře, významný lužickosrbský publicista, literát a politik Jan Skala). Procestoval řadu zemí (Srbsko, Bulharsko, Polsko, Rumunsko, Turecko, Moskva, Řecko, Jeruzalém, Egypt, Sýrie, Libanon, po r. 1945 Paříž, Londýn, New York); zapojil se do československého zahraničního odboje jako jeden z mála, ne-li jediný představitel lužickosrbského zahraničního odboje za 2. světové války; byl v písemném styku s československou politickou emigrací v Londýně a žádal ji o pomoc pro Lužické Srby v poválečném uspořádání světa, pohyboval se však i v prostředí sovětském (v letech 2. světové války byl zpravodajem agentury TASS). Po skončení války po mnoha letech poprvé znovu navštívil Lužici, kde spolupracoval s různými periodiky (*Nowa doba*, *Rozhled*) a vydal dva díly barvitých memoárů z Balkánu a Blízkého východu *Z Kamjenskim nosom - Što dožiwi serbski nowinar we swěće* (1961, 1963; titul díla, českému čtenáři bohužel nepřístupného, by se dal volně přeložit jako *Měl jsem na to nos/čich. Co zažil lužickosrbský novinář ve světě*).

Jiří Mudra na něj v r. 1999 na stránkách ČLV vzpomínal: „Až do smrti vyděl v Lužickém semináři, docházel do pracovních schůzí a na večery Sekce pro studium lužickosrbské kultury při Společnosti

přátel Národního muzea, občas redigoval *Přehled* vydávaný Sekcí a přispíval do něho. [...] zemřel náhle na Malostranském náměstí nedaleko svého bydliště. Svědkem jeho úmrtí byl dr. Zd. Boháč, který šel náhodou okolo. Práce novináře je pomíjivá, jeho články jsou ponejvíce psány na zlobu dne a časem ztrácejí pro čtenáře zajímavost. Takový osud postihl i Jurije Wićaze. Veliké množství jeho prací je roztroušeno po nejrůznějších novinách a časopisech a tam jsou těžko dostupné.“

Příznačným rysem jeho povahy byla také zvláštní arbesovská tajuplnost a nechuť prozrazovat detaily ze své minulosti – podle Jana Petra „o druhých vyprávěl velmi mnoho, avšak o sobě téměř nikdy nic“. Mnohostrannost Wićazových aktivit i dobrodružný život „Lužickosrbského všudybyla“ (tak býval přezdíván) skutečně láká k zevrubnějšímu monografickému zpracování, o němž se v současné době v podobě závěrečné magisterské práce zasazuje lipská studentka Judith Wjenkec. J. Wićaz totiž nezanechal jen cenné a svým způsobem jedinečné cestopisy, nýbrž také přeložil řadu literárních textů, zejména do lužické srbštiny: např. pojednání T. G. Masaryka *Nová Evropa* (1922) a *Slované po válce* (1923), legendu *O loretánských zvonicích* a některé *Povídky malostranské* Jana Nerudy, *Filozofskou historii* Aloise Jirásky, brožuru *Lužice* svého učitele Josefa Páty, román *Drevená dedina* Františka Hečka (1958) nebo dramata Ivana Vazova (*Službogonci*; čes. *Přimluďte se u pana ministra*) a N. V. Gogola (*Ženitba*). Coby stoupenec Pražského jara ještě krátce před smrtí chystal publikaci o postojích tehdejších lužickosrbských kulturních a politických představitelů k událostem v roce 1968 v Československu, ale dříve než se odhodlal k jejímu sepsání, náhle zemřel. Bohatý studijní materiál pak poskytuje jeho pozůstalost v Lužickosrbském kulturním archivu (SKA) v Budyšině,

kde se mimo jiné nachází torzo 3. (nevydaného) dílu cestopisných vzpomínek *Z Kamjenským nosom* (sign. SI XXII/ 148 C), rukopisné *Dopomjenki serbskeho nowinarja I.* (1927–1942), *II.* (1942–1946) (sign. ZM XLI/ 19 B, C) či jeho dopisy adresované Arnoštu Bartovi, Janu Cyžovi, Adolfu Černému, Frycu Latkovi, Mikławši Krječmarovi aj. (podrobněji internetově dostupný soupis *Dokumente von und über Jurij Wićaz-Praski* (1899–1974) im SKA, viz *Literatura*).

Jeho hrob na Olšanských hřbitovech byl dlouho zanedbán, díky iniciativě Jiřího Mudry v devadesátých letech 20. století obnoven, a od té doby je placen z prostředků českých sorabofilů. Tím je i po smrti udržována památka tohoto významného kulturního pracovníka a světoběžníka. Třebaže jeho novinářské dílo je rozptýleno v českém i lužickosrbském periodickém tisku a u nás prakticky neznámo, v kontextu našich kulturních styků s Lužicí sehrála jeho osobnost důležitou úlohu a J. Wićaze můžeme po právu nazývat jedním z nejpozoruhodnějších představitelů lužickosrbsko-české vzájemnosti v 20. století.

Archivní prameny:

Dokumente von und über Jurij Wićaz-Praski (1899–1974) im SKA, viz *Literatura*. Dostupné na:

< http://www.serbski-institut.de/mat/dnlarchiv/wicaz_jurij_praski_im_ska_466.pdf > [on-line 18. 8. 2014].

Literatura:

Hubert Žur: *Komuž muza pjero wodži*. Budyšin 1963, s. 222–228.

Jan Petr: *Jurij Wićaz* 19. X. 1899 – 22. I. 1974. *Český lid* 61, 1974, s. 236–238.

Vladimira Lebedová-Zmeškalová: *Njezapomnity serbski Wšudžebył*. *Rozhlad* 34, 1984, s. 28–29.

Antonín Vlk: *Novinář ČTK, srbský spisovatel Jurij Wićaz-Praski*. *ČLV* 4, 1994, s. 65–66.

Vladimira Lebedová-Zmeškalová: *Lužiski Serb w Praze*. In: *Serbska protyka* 1999, Budyšin 1998, s. 67–68.

Franc Rajš: *Před 100 letami narodži so Jurij Wićaz*. *Rozhlad* 49, 1999, s. 395–397.

Jiří Mudra: *Před sto lety se narodil Jurij Wićaz*. *ČLV* 9, 1999, s. 68–69.

Zuzana Sklenářová: *Na 100. naročiny Jurja Wićaza spominali*. *Rozhlad* 50, 2000, s. 26–27.

Jiří Mudra: *Serbskemu nowinarjej*. *Rozhlad* 50, 2000, s. 27.

Jaroslav Šula: *Lužickosrbská otázka, československá vláda v Londýně a Jurij Wićaz*. *ČLV* 14, 2004, s. 29–31.

Piotr Pałys: *Die diplomatischen Aktivitäten von Jurij Wićaz anlässlich der Außenministerkonferenzen der vier Mächte in Moskau und London 1947*. *Lětopis* 52, 2005, č. 2, s. 37–44.

Týž: *Dzialalność Jurija Wićaza w serbołužyckim ruchu narodowym w latach 1942–1948*. In: *Teki biograficzne. Pamięci Profesora Leszka Kuberskiego* (1956–2006). Nr 2. Opole 2007, s. 71–86.

Jurij Wićaz: *Zabydluji se*. Překlad Richard Bígl. < <http://chotebud.chytrak.cz/Wicaz-preklad.htm> > [on-line 21. 8. 2014].

Jurij Wićaz zapomenutý lužickosrbský cestopisec Judith Wjenkec

Letos si připomínáme 40. výročí úmrtí a 115. výročí narození lužickosrbského novináře a překladatele Jurije Wićaze. V české literatuře publikoval i pod jménem Jiří Wićaz. Hodně se už o něm psalo v lužickosrbských a českých časopisech jako například v *Rozhladě*, *Serbských Nowinách* nebo *Česko-lužickém věstníku*, a přesto musíme konstatovat, že je Wićaz – hlavně mezi mladými

Jurij Wićaz obálka knihy s *Kamjenským nosom*

lidmi – téměř neznámý, a to jak v Lužici, tak i v České republice.

Přítom je to člověk, kterého můžeme považovat za stavitele mostů mezi Lužickými Srby a Čechy. I když bydlel většinou svého života – 60 let – mimo Lužici, myslel často na svůj domov a zůstal ve spojení s lužickosrbskými přáteli, jak zjistíme v jeho korespondenci třeba s Janem Cyžem, Mikławšem Krječmarem nebo Vladimírem Zmeškalem a jak čteme v jeho vzpomínkách „Z Kamjenským nosom“, které vyšly v šedesátých letech.

Věnoval se překladu do češtiny a hornolužické srbštiny a psaní článků, kromě toho vydal (vedle průvodce po Bulharsku) sám dvě knížky, totiž už uvedené cestopisy-vzpomínky. Tam píše

o svých pobytech a cestách v zahraničí, když působil jako korespondent ČTK. Část rukopisu třetí knihy se navzdory informacím v různých článcích z minulých let v různých lužickosrbských a českých časopisech nachází v Lužickosrbském kulturním archivu (SKA) v Budyšině. Asi by to byla nejzajímavější část jeho tří cestopisů, protože v ní chtěl psát o svých pobytech ve Francii, Belgii a Lucembursku, jak čteme v dopise Pawołu Völkovi: „Myslím, že právě tolik stran (okolo 70 až 80) ještě pošlu, jakmile to bude možno. Bude to Francie, Belgie a Lucembursko. Tím by končil třetí díl Kam. nosu.“¹ Bohužel jej Wićaz nedokončil, a tak se čtenář dozvídá pouze o jeho návratu do Evropy v roce 1946 – o cestě na loď z Alexandrie do Marseille (kde cestoval jako „diplomatický kurýr“²) a o návratu do Prahy a návštěvě Lužice. Jak píše v tomtéž dopise, plánoval i čtvrtý díl, kde se chtěl věnovat svému pobytu v Anglii a Spojených státech amerických.

Hlavními tématy jeho dvou knih, publikovaných v letech 1961 a 1963, jsou dějiny dané země, popis krajiny a kultury, tradic a občas i setkání s lidmi těchto zemí. I když najdeme velké rozdíly v koncepci knih, zvláště historii a krajinu popisuje všude velmi podrobně. V prvním díle se čtenář ještě dozví trochu více o jeho práci, v druhém pak už méně. Jazyk, který používá Jurij Wićaz, můžeme charakterizovat jako jednoduchý, ale zároveň i velmi obrazný. V knihách najdeme jak spisovný, tak i hovorový jazyk, knižní výrazy a hodně frazeologismů. (Pouze třetí kniha tyto znaky bohužel nenese.) Frazém se nachází například hned v názvu knih – „Z Kamjenským nosom“. Znamená to něco jako „mít (dobrou) intuici/čich“.³ Čtenář určitě souhlasí s Marjow Kubašec, která píše v předmluvě k prvnímu dílu: „Kdekoli se objevilo něco lákavého pro novináře, tam byl Jurij Wićaz – zdá se, že si ze svého rodného města Kamence opravdu přinesl příslovečnou kameneckou specialitu, takzvaný ‚Kamenecký nos‘“⁴

Hlavní rozdíl mezi knihami a většinou cestopisů vydaných ve stejné době je v tom, že Wićaz své cestopisy-vzpomínky psal o cestách, které podnikal v letech 1927–1946, ještě před dobou socialistickou, tedy že knihy vznikly někdy až více než 30 let poté, co se cesta konala, a že Wićaz tehdy necestoval ve službách socialistického Československa.

Vznikla tak na jedné straně časově neobyčejně velká diference mezi cestou a sepsáním vzpomínek, na druhé straně neodráží popis země ve srovnání s jinými soudobými knihami „aktuální“ situaci

¹ Dopis Jurije Wićaze Pawołu Vökelovi ze dne 7. 5. 1967 (SKA Sign. SI XXII/ 148 C). („Myslu, zo runje telko /wokoło 70-80 stronow/ hišće pòsćelu, tak ruče haž móžno. To budže Francoska, Belgiska a Luxemburg. Z tym by třeci džěl Kam. nosa był wotzamknjeny.“)

² Wićaz, Jurij: *Z Kamjenským nosom*, 3. díl, fragment rukopisu, nezveřejněný, 1967, str. 42 (SKA Sign. SI XXII/148 C).

³ Ivčenko, Anatolij/ Wölkowa, Sonja: *Hornjoserbski frazeologiski słownik. Obersorbisches phraseologisches Wörterbuch*, Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina 2004, str. 220.

⁴ Kubašec, Marja: *Předśłowo*, v: *Wićaz, Jurij: Z Kamjenským nosom. Što dožiwi serbski nowinar we swěće*, Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina 1963 (2. wudaće), S. 6. („Hdžežkuli so něšto wabjaceho za nowinarja připowědžeše, tam Jurij Wićaz bě – jako by sej ze swojeho rodného městačka Kamjenca woprawdže přišłownu Kamjensku specialitu, tak mjenowany ‚Kamjenski nos‘, sobu přinješ […].“)

této země v padesátých a šedesátých letech, kdy knihy napsal. Wićaz nepíše o socialistickém Bulharsku, ale o zemi před druhou světovou válkou. Upozornit musíme zároveň též na to, že Wićaz byl korespondentem ČTK a cestoval proto – většinou – ze služebních důvodů, na rozdíl od mnoha autorů cestopisů v době socialistické, kteří cestovali jako spisovatelé. „Téměř dvanáct let“, jak píše v prvním díle svých vzpomínek, tedy nejdelší období své práci v zahraničí, působil v Bulharsku.⁵ O této zemi napsal i spolu s dalším autorem malého průvodce („Průvodce Bulharskem“⁶). Pobyt v Turecku a na Blízkém východě pak byl zároveň útekem před nacisty, jejichž vliv se rozšířil i do východní Evropy (Bulharsko, Rumunsko apod.).

Za první světové války byl Wićaz povolán k vojenské službě v Německém císařství v roce 1917. Ale ještě před koncem války se mu podařilo utéct a po „tragikomické odysei“ se v roce 1918 vrátil do Budyšína, kde se zapojil do lužickosrbského národního hnutí.⁷ Do Prahy se vrátil v roce 1919. Kvůli dezerci pak byl z německé strany stíhán, a proto mohl navštívit Lužici až po konci druhé světové války.

Wićazovy cestopisy (kromě třetího dílu) zaujímají zvláštní místo nejen v lužickosrbské literatuře, ale i celkově v lužickosrbské, německé a české (československé) cestopisné literatuře jak šedesátých let, tak i dnes. Je to zvláštní kombinace různých témat, jazykových forem a literárních stylů. Podstatné je také to, že cestopisy – a u Wićaze zvláště – jsou vždy zajímavým a důležitým dokumentem své doby. Je velká škoda, že knihy Jurije Wićaze nebyly zahrnuty do školních osnov a povědomí o něm je tak dnes v Lužici minimální. Doufám, že letošní výročí pomůže obrátit k němu větší pozornost – jak ve školách, tak u veřejnosti.

KNIHY

Kalendář Moja Łužica – Meine Lausitz – Mój Łużycy 2015. Sestavila Isa Bryccyna, autorem fotografií je Wolfgang Wittchen. Vydalo LN Domowina 2014.

Kalendář přináší opět řadu barevných pohledů do lužické krajiny i momentek z lužickosrbského života. Každý list obsahuje dva týdny roku. Vedle poetických obrazů přírody a památek jsou zajímavou novinkou snímky s náměty technických památek (např. stará briketárna v Hórnikécích). Zvykoslovný rok v Lužici pravidelně mapují snímky z lidových i církevních obřadů: ptačí svatba, velikonoční jezdcí, stavění máje, pouť do Róžantu atd. až po vánoční „džčetko“ ve Slepém. Vyplatí se číst popisky ve všech třech jazycích, protože nikdy nejde o doslovný překlad téhož textu: tak ve druhé polovině listopadu uvidíme hornolužickosrbsky „Podzimní idylku v Dolní Lužici“, německy „Slovanské hradiště v Radušci“ a dolnolužickosrbsky „Slovanské hradiště v domovině Lužičanů“ (fotografie je mimořádně umělecky působivá - v tom ovšem není mezi ostatními výjimkou).

zbs

Vyšla Protyka na rok 2015. Obrázek na titulní straně zve do střední Lužice, do Milorazu a Trjebina. Tyto obce představuje jejich starostka. Angelika Balzkeová vypráví o působení tamní skupiny Domowiny. Ruth Mroskec píše o poloněmeckém kroji ve slepé farnosti a Juliana Kaulfürstowa přibližuje lidovou hudbu této oblasti. Další texty se věnují budyšínským vánočním trhům ap. (Serbska protyka 2015, 168 stran, ISBN 978-3-7420-2261-5, 6 eurow)

js

Nakladatelství Freiraum vydalo krátkou satiru Válka okurek: apokalypsa z Dolnolužických Blat (v orig. *Krieg der Gurken: Eine Apokalypse aus dem Spreewald*). Autor Jürgen Buchmann v ní na dvanácti stránkách popisuje nerovný boj mezi lužickosrbským Davidem a německým Goliášem. Ve stylu hvězdných válek se zde

setkáme s létajícími talíři, nebezpečnou zbraní Negatron-Spreewald-Gurkenwerfer a rezolucemi OSN.

jb

OČIMA Miroslavy Kubešové

18. mezinárodní Svátek lužickosrbské poezie ve Varnsdorfu

A léta běží, vážení, dalo by se odpovědět na otázku – kolikáté že to bylo setkání s lužickosrbskou poezií ve Varnsdorfu? „Kdyby byl tenhle svátek občanem České republiky,“ podotkl v úvodu autor scénáře, recitátor a moderátor pořadu Milan Hrabal, „byl by právě dnes plnoletý a mohl by se zúčastnit voleb. Anebo kandidovat na starostu města. Bylo by zajímavé, co by zařadil na své billboardy: zda by také převážily odvážné metafory nebo plány.“

Letošní oslava poezie v sálku Městské knihovny Varnsdorf byla věnována lužickosrbskému básníku Janu Skalovi. Zazněly jeho verše v lužické srbštině (přednes Milan Hrabal) a češtině (Hana Petrásková). Následovala báseň *Opilá smrt* (český přednes Hana Petrásková), kterou Beno Budar reflektoval tragickou smrt Jana Skaly z ruky toužebně očekávaného sovětského vojáka.

Rovněž ne poprvé nás poctil svým autorským čtením básník, prozaik, publicista a kolážista Peter Huckauf z Berlína. Letos ale měl větší prostor než kdykoli předtím. Ve svém rodném jazyce přednesl mimo jiné básně *Morgen bei Senftenberg* (Jitro u Zlého Komorowa), *Plon* (Plivník), *Kosa*, *Gefährten* (Povozy) a další. České překlady Markéty Bábkové, Ilony Martinovské a Nikolý Mizerové byly ukázkou z připravovaného výboru z Huckaufova díla.

Za české básníky přijal pozvání Zbyněk Ludvík Gordon ze Staré Boleslavi. Přednesl nejen verše již publikované, ale i ty, které na knižní vydání teprve čekají. Především jeho limericky pobavily publikum, které nakonec litovalo, že nedostal více času. Dvě básně zazněly nejen v originále, ale i v hornolužickosrbském překladu Alfreda Měškanka.

Pravidelným hostům již známý skladatel a klavírista Jan Cyž sršel humorem a nešetřil ani pestrostí barev tónů v rámci svých hudebních improvizací. Příjemným překvapením byla zpěvačka a klavíristka Silvie Morasten. Posluchači ocenili její přednes vlastních kompozic na verše lužickosrbské básničky Róži Domašcyny.

Program byl vskutku pestrý a o zábavu nebyla nouze. Milan Hrabal, mimo jiné i překladatel lužickosrbské literatury, se v ukázce z divadelní hry Ingrid Hustetové *Vodník*

Literární večer ve Varnsdorfu - zleva: Silvie Morasten, Měto Benada, Zbyněk Ludvík Gordon, Peter Huckauf, Jan Cyž, Hana Petrásková, Milan Hrabal. Foto Ilona Martinovská.

in chvíli proměnil v protivněm „synahajzlíka“, který odmítá poslouchat moudré rady své matky – v této roli zdárně sekundovala Hana Petrásková. Byla to jen krátká pozvánka na další lužickosrbské setkání. 18. mezinárodním Svátkem lužickosrbské poezie ve Varnsdorfu totiž setkávání s lužickosrbskou literaturou rozhodně nekončí. Už 25. listopadu se mohou návštěvníci varnsdorfské knihovny těšit na jevištní ztvárnění celého dramatu v podání divadelního spolku Nepřijatelní v režii Petra Smyczka. Kdo nezaváhal, mohl si

⁵ Wićaz, Jurij: Z Kamjenským nosom. Što dožiwi serbski nowinar we swěće, 1. díl, Budyšin: Ludowe nakladnistwo Domowina 1963 (2. wudaće), str. 59.

⁶ Starý, Václav; Wićaz, Jiří: Průvodce Bulharskem, Praha: Nakladatelství Orbis 1938.

⁷ Dopis Jurije Wićaze Bogumiľu Šwjelovi ze dne 23. 10. 1920 (SKA Sign. N XIII/35).

knihu Ingrid Hustetové *Návrat vodníka a jiné pohádky pro dospělé*, která vyšla v nakladatelství Milan Hodek zásluhou sorabisty a překladatele Radka Čermáka, po skončení pořadu zakoupit a nechat podepsat.

Nerada bych opomněla obrazovou prezentaci paní Ilony Martinovské, která tiše provázela svými motivy krajiny toto poetické setkání.

Humor nechyběl ani v závěru setkání. Poté, co všichni účinkující dostali drobnou pozornost, pronesl několik vět místopředseda Svazu lužickosrbšských umělců Měto Benada. A nebyl by to Milan Hrabal, kdyby Benadou užitý výraz „přichwatali“ (v souvislosti s publikem) vtipně neglosoval: „Měli jsme na začátku trochu problém s časem. Někdo tu byl dvě hodiny předem a četl si, někdo kvůli dopravní zácpě o 15 minut později a zbytek delegace z Prahy je nyní už v Novém Boru! Ale, jak řekl pan Benada – nakonec všichni přichwatali!“

OČIMA Štefana Piláta

Oslava výročí Společnosti Cyrila a Metoděje

Dne 4. října se v Lužickém semináři konala akce pořádaná SPL, která představila současný duchovní a kulturní život Lužických Srbů. V první části posluchače seznámil s dějinami a činností Společnosti Cyrila a Metoděje (*Towarstwo Cyrila a Metoda*) jeho předseda Jurij Špitank. Tato přednáška navazovala na 150. výročí založení tohoto spolku a tím současně na 1150 let od příchodu soluňských bratří Konstantina a Metoděje na Moravu, neboť právě při oslavách jeho tisícího výročí byl tento lužickosrbšský spolek založen; stalo se tak 13. prosince 1862 na popud katolického duchovního a významného národního buditele Michała Hórnik. Společnost sv. Cyrila a Metoděje sdružuje katolické Srby dodnes a zasazuje se o užívání lužické srbštiny v církvi, o přístup k lužickosrbšsky psané náboženské literatuře, a taktéž již od roku 1863 vydává týdeník *Katolski Posoľ*. Posluchači se měli možnost mimo jiné dozvědět, že *Katolski Posoľ* je druhým nejstarším nepřetržitě (vyjma éru nacismu) vydávaným katolickým periodikem na světě. Návštěvníci akce měli též možnost seznámit se s dějinami a mnohostrannou současnou činností Společnosti Cyrila a Metoděje na 18 informačních panelech.

Měrčín Weclich rozprádl zábavu o přestávce. (Foto S. Vejvar)

Druhá část akce byla vyplněna kulturním programem, o který se postaral mladý lužickosrbšský umělec a básník Marko Rab a proslulý lužickosrbšský hudebník a zpěvák Měrčín Weclich. Již o přestávce se účastníci akce mohli občerstvit nejen drobným pohoštěním, ale též několika lužickosrbšskými, českými a moravskými písněmi, které za doprovodu akordeonu zazpíval Měrčín Weclich, k němuž se připojili i další lužičtí a čeští hosté. Dále následovalo představení několika kreseb Marka Raba, přičemž autor o každé z nich krátce pohovořil a taktéž přednesl k motivu obrazu vztahující se báseň z vlastní tvorby. Měrčín Weclich pak každou pasáž obohatil jednou ze svých písní za doprovodu akordeonu. Představené obrazy Marka Raba zachycovaly známé postavy lužickosrbšského bájesloví (např. *připoldnica* nebo *bludník*) nebo motivy lužickosrbšského kroje.

SVĚDECTVÍ

Hornolužickosrbšsko-český internetový slovník

V letošním prázdninovém dvojčísle (ČLV XXIV/2014/7-8.) jsme informovali o zveřejnění česko-hornolužickosrbšského slovníku online na internetu. V tomto čísle přinášíme k tomuto vynikajícímu a užitečnému počínu podrobnější článek, o který jsme požádali přímo autora slovníku Davida Krčmaříka.

Nápad na sepsání slovníku jsem poprvé dostal na začátku roku 2014. Důvod byl jasný. Sám jsem byl frustrovaný z nedostupnosti nějakého nového obsáhlého lužickosrbšského slovníku, jak v knižní formě, tak v podobě internetové stránky. Rozhodl jsem se tedy sestavit slovník na internetu, aby budoucí zájemci o hornolužickou srbštinu nebyli zbytečně už na počátku zájmu odrazeni. Dojel jsem si do Budyšina koupit třísvazkový *Němsko-hornjoserbski słownik* (1 A-K, 2 L-Z, Slovník noweje leksiki). V Liberci jsem si pak koupil malý kapesní slovníček „Němčina – slovníček ... nejen pro začátečníky“ (ISBN 978-80-87471-63-0). Nejsm totiž odborník ani na lužickou srbštinu, ani na němčinu. Při překladu jsem pak postupoval tak, že jsem každé heslo z německo-českého slovníčku dohledal ve slovníku německo-hornosrbšském. Výsledek jsem poté postupně zapisoval do textového souboru. Celý soubor jsem pomocí jednoduchého skriptu při každé aktualizaci nahrál do databáze MySQL. K tomu jsem vytvořil jednoduché webové rozhraní a výsledek je možné využívat na stránkách <http://slovník.vancl.eu>. Na stránky jsem umístil i učební zdroje, které jsou volně přístupné z internetu, a odkaz na aktualizovanou výslovnost. Slovník je poměrně obsáhlý – obsahuje přibližně 32 000 unikátních hornosrbšských hesel a 20 000 unikátních českých hesel. Celý slovník je „klikací“, neboli na nalezené výsledky je možno kliknout a dále hledat. Slovník je především určen pro české uživatele a z toho důvodu jsem do něj umístil i množství gramatických jevů:

1) U nepravidelných podstatných jmen se při zadání hesla objeví i tabulka skloňování (příklad: mać, džěco). U podstatných jmen, kde není jednoznačně zřejmý rod (jedná se především o ženská podstatná jména končící na souhlásku, mimo zakončení –sć) jsem pak rod uvedl důsledně do závorek: např. wěc (f), astrologa (m).

2) U nepravidelně stupňovaných přídavných jmen a příslovcí se objeví dané stupňování (příklad: derje, zły). Písmenem I jsou označena přídavná jména nesklonná (příklad: ryzy (I)).

3) Všechna zájmena mají uvedeno skloňování – nutno zadat 1. pád v srbštině (příklad: što, moje). Skloňování je uvedeno též pro prvních pět číslovek (nutno napsat srbsky slovem – příklad: dwaj)

4) Po zadání jakékoliv číslice do vyhledávání se objeví tabulka čísel a odvozených výrazů.

5) Všechna nepravidelná slovesa mají uvedeno časování (příklad: mjeć, hić). Slovesa mají označenu dokonavost. Nedokonavá slovesa nemají žádné označení a dokonavá mají značku –p. Ve slovníku je též u sloves, kde není jasné, ke kterému časování patří, toto vyznačeno v závorkách.

6) Na počáteční stránce jsou uvedeny vzory pro skloňování podstatných jmen (muž. vzor – nan, žen. tvrdý vzor – žona, žen. měkký vzor – rjadownja, stf. vzor – koleso), přídavných jmen (vzor dobry) a časování sloves (e-časování – wuknyć, a-časování – dželać, i-časování – činić).

7) Pokud se při vyhledávání objeví příliš mnoho výsledků, je možné zúžit výběr (příklad: chodźić => chodźićs).

Je nutné si uvědomit, že celý slovník je vytvořen laickým překladem přes němčinu. Mohou se v něm proto vyskytovat chyby jak lexikální, tak i překlepy. Pro kontrolu překlepů se dá s výhodou využít toho, že každé slovo je v slovníku zadáno průměrně 3 x. Místo psaní ĩ a Ł se dá použít ekvivalent ĩ nebo Ł (pro snadné použití s českou klávesnicí). Vyhledávání se děje porovnáním vyhledávaného slova a začátku všech slov v databázi (příklad: vyhledávám wječor, ale zobrazí se wječor, wječorny, wječornička). Vyhledávané slovo je pro přehlednost zvýrazněno. Z hlediska slovní zásoby jsem se snažil do slovníku zaznamenat i místní názvy (Krkonosé, Olomouc, Baltické moře, atd.), vlastní jména (Petr, Jiří, Anna, atd.), názvy rostlin (kopretina, kopřiva, atd.), názvy zvířat (vlk, mrož, skřivan atd.), pohádkové bytosti (polednice, skřítek, Popelka, atd.), chemické prvky (uhlík, vápník, atd.) a množství dalších tematických skupin. Budu velmi rád, když mi dáte vědět případné chyby ve slovníku nebo chybějící slova na e-mail david.krcmarik@gmail.com.

David Krčmařík

Člověk se stává tím, v co věří

Rozhovor byl publikován v Časopise Národní divadlo, sezona 2014/15, č. 1, září 2014. Uveřejněno se svolením autora a redakce.

Po dvou letech se do Opery Národního divadla vrací režisér Jiří Heřman, tvůrce několika mimořádných operních inscenací minulých let – připomeňme Hry o Marii, Parsifala, Jakobína či Glorianu. Opět režíruje dílo, které v sobě nosí již dlouhou dobu a které ho provokuje k nalezení jeho moderní a zároveň emotivně silné scénické podoby. Tentokrát je to poslední opera Zdeňka Fibicha PÁD ARKUNA.

OH: Od poslední inscenace Pádu Arkuna v Národním divadle nás dělí více než 80 let. Proč se podle tebe toto dílo všeobecně uznávaného a v minulosti hojně uváděného skladatele v Národním divadle od té doby neobjevilo?

JH: Je to na interpretaci velice náročná opera, svým rozsahem i obtížností vokálních partů. A navíc se domnívám, že najít klíč ke scénickému provedení není úplně jednoduché.

OH: Myslím, že velkou roli může hrát náboženské téma, konkrétně téma christianizace posledních slovanských pohanů v Evropě. V závěru opery, kdy se Dánové vyloďí na „Arkuně“ (tedy, jak dnes říkáme, na mysu Arkona) zní ohlušující Te Deum – to mohlo být po roce 1948 jistou ideologickou překážkou. Přitom ale víme, že Fibich nepsal křesťansky tendenční operu, naopak, považoval se sám za „starého pohana“. Jak vnímáš nepominutelný náboženský rozměr Pádu Arkuna ty?

JH: Náboženství je tu zneužito k pomstě, získání moci a majetku. Absalon je válčícím biskupem, který obrací slovanské pohany na křesťanskou víru násilím, je to zároveň pomsta za zničený milostný vztah. Pomsta a násilné prosazení víry je silně spjata s politickou mocí. Jeho pohanský rival Dargun obětuje milostný vztah, z něhož má vzejít nový život, své cestě za bohem Svantovitem – bohem války a hojnosti. Dargun se v mém pojetí sám stává Svantovitem, stejně jako člověk, který se stává tím, v co věří. Člověk milující se promění v hrůzného člověka politické a náboženské moci. Závěrečné Dargunovo prozření z mocenské prázdnoty ke ztracené lásce je jedním z nejsilnějších okamžiků tohoto strhujícího díla. Jediná hlavní postava Fibichovy opery Helga, ač křesťanka, dokáže přijmout a milovat pohana, je nositelkou světla a nesobecké lásky, která by měla spojit navzájem náboženství.

OH: Málokterý operní režisér dnes podniká studijní cesty na místa, kde se jim inscenované dílo odehrává. Ty ses v loňském roce vypravil na Rujánu a zažil jsi atmosféru místních křídových útesů, z nichž se jednou za čas kus zřítí do moře. Co pro tebe tahle inspirace znamenala?

JH: Na místech, kde původně stál Svantovítův chrám, jsem strávil zářijový prodloužený víkend. Mé obavy z neutěšené pláže v bývalé NDR se rychle rozplynuly, našel jsem nádherné romantické scénérie, ale i prostředí rušného přístavu v nedalekém Sassnitzu,

odkud jsem se vydal ke křídovým útesům v nádherném národním parku Jasmund. Atmosféra prostředí mi umožnila vnímat Fibichovu hudbu úplně jiným prostorovým viděním. Byl jsem překvapený, jak přede mnou celá partitura nově ožila.

OH: V Pádu Arkuna je řada historických reálií – meče, kůže, krucifixy, svatyně pohanského boha Svantovita... Jak ses s nimi vypořádával?

JH: Fibichovo dílo vnímám stejně jako Wagnera nadčasově. Není nutné se k těmto reáliím popisně uchýlovat. Příběh je možné rozehrát i v současnosti, jako například střet dvou námořních velmocí. Drama Helgy, Darguna i Absalona může být dramatem současných i budoucích generací.

OH: Děkuji ti za rozhovor.

Rozhovor připravil **Ondřej Hučín** (dramaturg opery ND).

(redakčně kráceno)

ZÁPISNÍK

Vážení a milí členové SPL,

ani babí léto nezastaví příchod podzimu, aktivity SPL se tedy po prázdninách již plně rozeběhly. S potěšením sledujeme, že sorabistické akce pořádají i spřátelené organizace mimo Prahu, a zúčastnili jsme se Svátku lužickosrbské poezie ve Varnsdorfu. Zároveň předsednictvo tohoto výletu využilo pro výjezdní zasedání. V Lužickém semináři se poté konala slavnostní akce u příležitosti 150. výročí TCM, která měla velký úspěch – kromě členů SPL, Orla a dalších hostů se zúčastnilo hned několik Lužických Srbů, kteří se ochotně se zpěvem přidávali k Měrčinu Weclichovi a strhli s sebou i české účastníky.

Doufáme, že i nadcházející akce se budou těšit Vašemu zájmu – **v sobotu 8. listopadu pořádáme v Lužickém semináři Slezský den**, který bude poté pokračovat hudební částí v Baráčnické rychtě, a **v sobotu 22. listopadu bude mít v klubu Paliárka autorské čtení Róza Domašcyna a českou premiéru hra Ingrid Hustetové Vodník**. V prosinci se pak můžete těšit na tradiční **vánoční setkání** v Lužickém semináři, a pokud bude z Vaší strany zájem, také na **vánoční zájezd do Budyšina**. Prosím, pište na adresu luzice@luzice.cz a snad se podaří výlet zorganizovat.

Nyní ještě připomínáme **pietní setkání u hrobu Jurije Wičaze**, lužickosrbského novináře, které se bude konat v den jeho 115. narozenin, **19. října v 11 hodin v nové části Olšanských hřbitovů** (u hrobu číslo 63, poblíž pravoslavného kostela). Všem dárcům příspěvku na obnovu jeho hrobu děkujeme!

Přejeme Vám krásný barevný podzim a těšíme se na setkání na dalších akcích!

Za předsednictvo SPL

Eliška Papcunová

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za finanční podpory ministerstva kultury ČR ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonná redaktorka Lucie Janovská Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz; zástupkyně vedoucí redaktorky: Eliška Papcunová, luzice@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor.

MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.